

Orbán Endre:
Tarthatatlan – interjú Halmai Gáborral

Mennyiben igazolódtak be előzetes elvárásai, hipotézisei?

Azt gondolom, minden nárcizmus nélkül mondhatom, sajnos teljes egészében. Az első körkérdés kapcsán azt mondtam, hogy bár a Fidesz kétségkívül meg fogja nyerni a választást, de győzelmének arányát erősen torzítani fogja részben a választási rendszerben a kormánypártok által egyoldalúan bevezetett változtatások, részben a média és a kampány manipulációja. Ezt nem csak én mondom, hanem az EBESZ független választási megfigyelőinek szokatlanul kritikus előzetes értékelése is. Ahogy mondtam, az ellenzék nem ezek miatt veszítette el a választást, de a Fidesz kétharmados győzelme egyértelműen az általuk kialakított politikai és jogi környezet eredménye. Ezek a praktikák nem a kétharmadhoz végülis szükséges egy, hanem legalább két tucat mandátumot hoztak a Fidesznek. Ezeknek az elcsalt mandátumoknak egy részét pontosan számszerűsíteni lehet. A győztes-kompensáció hat, a magyarországi lakhellyel nem rendelkező határon túliak választójoga további egy plusz mandátumot eredményezett, és a rendszer aránytalanságának növelése is legalább tíz parlamenti helyet hozott. Ennek a korábban is létező aránytalanságnak a méretei olyan radikálisan felerősödtek, hogy például egy LMP-s mandátum elnyeréséhez több mint háromszor annyi szavazatra volt szükség, mint egy Fidesz mandátumhoz. Ez az arány 2010-ben nem érte el a kétszerest. Az aránytalanság egy bizonyos mértékén felül már felmerül a választójog egyenlőségének kérdése. Azt gondolom a mostani magyar rendszer elérte ezt a mértéket. Erre még a 4. kérdés kapcsán visszatérek. Sokkal nehezebb számszerűsíteni a gerrymandering hatásait, de bizonyos, hogy ez is hozott néhány mandátumot a Fidesznek. Ami ennek kapcsán nyilvánvaló, hogy a kormánypártok a saját maguk által 2011-ben meghatározott szabályokat sem tartották be. Akkor ugyanis azt tették a törvénybe, hogy a választásokat megelőző év első napjától kezdve, vagyis 2013. január 1. után már nem

nyúlnak a választókerületek beosztásához. 2013-ben kétszer változtattak, és ehhez még csak a tilalmi szabályt sem módosították, mindössze annyit mondtak, hogy erre a választásra ezek nem alkalmazhatóak. Ugyancsak nehéz mérni a lakóhellyel nem rendelkező új állampolgárok és a rezidens, de külföldön tartózkodók eltérő szavazási szabályainak hatását. Annyi bizonyos, hogy az előbbiek számára, akiknek 95.5 %-a (egészen Hazafias Népfrent-os eredmény!) a Fideszre szavazott, a törvény minden könnyítést tartalmazott a regisztrációtól a gyakran az Erdélyi Nemzeti Tanács által szervezett nyilvános levélben szavazáson, illetve annak egyáltalán nem biztonságos Magyarországra szállításáig. Ezzel szemben a feltehetően a kormánnyal szemben kritikusabb, magyarországi lakóhellyel rendelkezőket minden eszközzel el kívánták téríteni a szavazástól, ami sikerült is, hiszen a két nagyjából azonos populáció tagjai közül az utóbbiak aránya kb. egynegyede volt az előbbieknél. Az elrettentés kezdődött a regisztráció jelentős megnehezítésével, majd folytatódott a levélszavazás lehetőségének hiányával, és ezzel komoly utazási terhekkel, végül befejeződött a személyazonosítás törvényellenes követelményeivel. Ez utóbbi sok megjelent regisztrált szavazó elutasításához vezetett, ahogy azt a New York-i konzulátuson személyesen megtapasztalhattam.

A választások fényében lát-e a szabályozásban módosítási, pontosítási szükségességet?

Szerintem az aránytalanságnak ez a mértéke már nem tartható. Ugyancsak nem tartható a győzteskompenzáció rendszere, valamint a külföldön szavazók eltérő szavazási szabályozása. A választókerületek beosztását független szakértői testületre kell bízni, és persze meg kell szüntetni annak kétharmados törvénnyel való bebetonozását. A szűken vett választójogi anyagi és eljárási szabályokhoz tartozik a Nemzeti Választási Bizottság egyoldalú összetételének, a médiakampány és a kampányfinanszírozás szabályozásának megváltoztatása, valamint a kis, „üzleti” pártok könnyű nyilvántartásbavételének megszüntetése. A kereskedelmi médiában lehetővé kell tenni a kampányt, és nem csak akkor, ha ezek hajlandók ingyen adásidőt biztosítani, mert mint láttuk, nem hajlandóak. A közszolgálati média egyoldalúságának megszüntetése persze túlmegy a választójogi szabályozás keretein. A jelölt- és listaállításnak semmi más célja nem volt, mint a választók megtévesztése a különböző ellenzéki jelölő szervezetekkel kapcsolatban. A lakóhellyel nem rendelkező új állampolgárok választójogával kapcsolatban végiggondolandó, hogy azon kívül, hogy ők biztosították a Fidesznek a 2/3-hoz szükséges egy mandátumot, mi a valódi értelme ennek, a még egyenlőségi szempontból is kérdéses a rendszernek. Az a képviselő ugyanis, aki ezeknek a szavazatoknak a révén a parlamentbe kerül – akit persze nem tudunk azonosítani – bizonyosan nem a határon túli választópolgárokat képviseli.

Hogyan értékeli a nemzetiségi listák, illetve a levélben történő szavazás működését?

A nemzetiségi listák kudarcot vallottak. Ez a szabályozás legfeljebb a roma és esetleg a német kisebbségnek biztosított esélyt a parlamenti helyekre, de láthatóan a pártlistás szavazatoktól való eltérítéstől való félelem még ennek a két kisebbségnek a képviselétét sem biztosította. Erre utal, hogy a Fidesz-barát Lungo-Drom látványosan lebeszélte

tagjait már a regisztrációról is. A levélben szavazás természetesen kiterjesztendő valamennyi külföldön szavazóra, de ehhez sokkal több garanciára van szükség. A jelenlegi rendszer rengeteg visszaélésre ad lehetőséget, és számos jel utal arra, hogy történtek is ilyen visszaélések, és sérült a titkosság is. A konzulátusokon tapasztaltakról már beszámoltam. A saját szemem előtt tagadták meg két olyan, a nyilvántartásban szereplő választópolgárnak a szavazást, akik érvényes lakcímkártyával és amerikai fényképes jogosítvánnyal, és egyikük még egy néhány napja lejárt magyar vezetési engedéllyel is igazolta magát. A külképviseleti szavazatszedő bizottság képviselője egy, az NVI által kizárólag számukra készített útmutató alapján követelt érvényes magyar személyazonosító igazolványt, annak ellenére, hogy a választási eljárási törvény csak azt írja elő, hogy a választópolgárnak igazolnia kell magát, anélkül, hogy specifikálná a dokumentumot, vagy utalna más jogszabályra ezzel kapcsolatban. Azon a napon csak azon a helyen 28 hasonló elutasítás történt.

Mi a véleménye a győzteskompenzáció körül kialakult alkotmányossági kérdésekről?

Ahogy korábban mondtam, a jelenlegi rendszer több szempontból felveti a választójog egyenlőségének sérelmét. Mindenekelőtt a rendkívüli aránytalanság miatt, de a győzteskompenzáció is annyiban, amennyiben ennek eredményeként egy szavazat az egyéni mandátum mellett még listás mandátum megszerzéséhez is hozzájárul, márpedig ezáltal a győztesre leadott szavazat nem egyenlő a vesztesre leadottal.

Hogyan értékeli a választások technikai lebonyolítását?

Rengeteg gyanús elem volt a választások lebonyolításával kapcsolatban. Ennek legfőbb szabályozási problémája, hogy a külföldről érkező szavazatokat kizárólag a választási irodák és nem választott bizottsági tagok végezheték. De a választások éjszakáján volt egy időszak, amikor a Fidesznek több mint 13 ezerrel több kompenzációs szavazata volt, mint a végleges adat. Azután az OVI vezetője a levélszavazatok mintegy tíz százalékának összeszámlálásakor tízszer annyi érvénytelen szavazatról beszélt, mint amennyi a végleges érvénytelen szavazatok száma volt.